10. Soroka K.O. Osnovy teoriyi system i systemnoho analizu [Fundamentals of systems theory and system analysis]: Navch. posibnyk /K.O. Soroka. KHNAMH, 2004. 291. URL: https://eprints.kname.edu.ua/10895/1/%D0%A1%D0%B8%D1%81%D0%90%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7_1_8%D0%BD.pdf
11. Tkach YU. M. Model′ fundamentalizatsiyi profesiynoyi pidhotovky maybutnikh ekonomistiv[Model of fundamentalization of professional training of future economists]. Pedahohika formuvannya tvorchoyi osobystosti u vyshchiy i zahal′noosvtiniy shkolakh: zb. nauk. pr. Zaporizhzhya: KPU, 2017. Vyp. 53 (106). S. 325–333.
12. Shabanova YU. O. Systemnyy pidkhid u vyshchiy shkoli[Systemic approach in higher education]: pidruchnyk dlya studentiv mahistratury za spetsial′nistyu «Pedahohika vyshchoyi shkoly». Dnipropetrovs′k: NHU, 2014. 120 s. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/ 48405644.pdf
13. Yarkho T. O. Teoretychni i metodychni osnovy fundamentalizatsiyi matematychnoyi pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv tekhnichnoho profilyu u vyshchykh navchal′nykh zakladakh[Theoretical and methodical foundations of the fundamentalization of mathematical training of future specialists of a technical profile in higher educational institutions].: dys.... d-ra ped. nauk: 13.00.04. Kharkiv, 2017. 626 s.
14. Abdulwahed M., Jaworski B., Crawford A. R. Innovative approaches to teaching mathematics in higher education: a review and critique. Nordic Studies in Mathematics Education. 2012. № 17 (2). P. 49–68. URL: http://ncm.gu.se/wp–content/uploads/2020/06/17_2_049068_abdulwahed.pdf
15. Alpers B. A Framework for Mathematics Curricula in Engineering Education: a Report of the Mathematics Working Group. Brussels: European Society for Engineering Education, 2013. 88 p. URL: http://sefibenvwh.cluster023.hosting.ovh.net/wp–content/uploads/2017/07/Competency–based–curriculum–incl–ads.pdf
16. Broadbridge P., Henderson S. Mathematics education for 21st century engineering students. Presentation to the Symposium Mathematics for 21st Century Engineering Students: Australian Mathematical Sciences Institute. 1 March 2008. 56 p. URL: http://www.amsi.org.au/carrick_seminar_program.php
17. Burry J. Mathematical Relations in Architecture and Spatial Design. Spatial Information Architecture Laboratory. 2012. P. 100–105. URL: http://www.math.unipa.it/~grim/21_project/21_charlotte_BurryPaperEdit2.pdf.
18. Coupland M., Gardner A., Carmody G. Mathematics for Engineering Education: What Students Say. Proceedings of the 31st Annual Conference of the Mathematics Education Research Group of Australasia. 2008. P. 139–146. URL: https://www2.merga.net.au/documents/RP132008.pdf
19. Henderson S. Keen G. Mathematics education for 21st century engineering students: literature review. Australian Mathematical Sciences Institute. June 2007. 48 p. URL: https://amsi.org.au/wp–content/uploads/2014/07/LitReviewW.pdf
20. Henderson S., Broadbridge, P. Mathematics education for 21st Century Engineering Students. Proceedings to the Symposium Mathematics for 21st Century Engineering Students, Melbourne: Australian Mathematical Sciences Institute, December 2007. Accessed April. 2008. P. 1–8. URL: https://conference.eng.unimelb.edu.au/aaee2007/papers/inv–hend.pdf

УДК:37.035:37.011.32
https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-77-32-37

ЛІЛІЯ ДМИТРУК
https://orcid.org/0000-0003-3576-7124
dmitruklilia77@gmail.com
кандидат філологічних наук, доцент,
Вінницький національний аграрний університет
вул. Сонячна 3, м. Вінниця

АДАПТАЦІЯ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ ДО УМОВ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано та досліджено адаптацію студентів-першокурсників до навчання в закладах вищої освіти аграрного профілю. В опитуванні взяло участь 100 студентів першого курсу факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва та ветеринарії Вінницького національного аграрного університету. У результаті проведення опитування українських студентів-першокурсників були виявлені основні проблеми адаптації першокурсників до навчання в закладах вищої освіти.

***Ключові слова**: адаптація; соціальна адаптація; соціально-психологічна адаптація, перший курс; студенти; проблеми адаптації.*

LILIYA DMYTRUK
PhD in Philology, Associate Professor,
Vinnytsia National Agrarian University
St. Sonyachna, 3, Vinnytsia

ADAPTATION OF FIRST-YEAR STUDENTS TO THE CONDITIONS OF STUDY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

The article analyzes and explores the adaptation of first-year students to studying in higher education institutions of agricultural profile.

The purpose of the article is to study the main problems of freshmen's adaptation to studying in agricultural higher education institutions by means of an anonymous questionnaire. The adaptation of first-year students is an important part of the educational process, as it is the key to the effectiveness and success of learning, personal development and professional career in the future. A study of the problems of adaptation of first-year students to the educational process of the Faculty of Technology of Production and Processing of Livestock Products and Veterinary Medicine of Vinnytsia National Agrarian University was conducted. The survey involved 100 Ukrainian students. After conducting a study of first-year students, the main problems of adaptation of first-year students in higher education institutions of agrarian direction, in particular, were identified: inability to organize their work (40%), unwillingness to clearly organize the educational process at the university (30%), lack of material and technical support (15%), and unwillingness to work with new teaching methods (35%), unwillingness to work with a large amount of new information (45%), lack of information resources (30%), unwillingness to meet the high demands of teachers (30%), unwillingness to learn based on full independence (35%), and inability to plan time properly (50%), lack of usual control and care from parents and teachers (40%), lack of hard work, willpower, and most importantly, desire to learn (40%).

Motivation to study is a rather significant factor in the adaptation process, so 90% of the surveyed freshmen confirmed their desire to study at this particular higher education institution in this particular specialty, while 10% chose their higher education institution and specialty under the influence of their parents.

The results obtained can be used for further research on the adaptation of students to the educational process of higher educational institutions of agricultural profile.

Key words: *adaptation; social adaptation; socio-psychological adaptation; first year; students; problems of adaptation.*

Проблема адаптації студентів першого року навчання до нових умов життя в закладах вищої освіти є вкрай важливою, оскільки перший рік навчання є найважчим періодом у житті молодої людини. Крім цього, адаптація студентів в закладах вищої освіти має відбуватись у найкоротший термін з найменшими негативними впливами на організм і на людину в цілому. Студенти першого курсу часто морально не готові до самостійності, до відсутності контролю та опіки з боку батьків, до чіткої організації навчального процесу в університеті, до великих обсягів інформації та виконання високих вимог викладачів, багато хто не вміє організувати свою роботу. Існує велика розбіжність у методиках стимулювання та оцінювання навчально-пізнавальної діяльності між школою та закладом вищої освіти.

Актуальність проблеми в тому, що її визначають на основі найважливіших соціальних вимог до закладів вищої освіти, які повинні орієнтувати систему освіти не тільки на отримання студентами професійних знань, а й на розвиток особистості, формування пізнавальних здібностей, а головне – сприяти успішній соціалізації в суспільстві та активній адаптації на ринку праці. Тому це питання потребує уточнення й подальшого вивчення.

Проблеми адаптації молоді до нових умов життєдіяльності та взаємин неодноразово ставали об'єктом досліджень вітчизняних (Л. В. Зданевич, В. Л. Кікоть, О. В. Симоненко, Т. В. Середа, А. Д. Ерднієв, А. В. Фурман) і зарубіжних учених (Е. Еріксон, Д. Клаузен, З. Фройд та ін.).

Успішна адаптація студентів першого курсу на сьогодні залишається невирішеною проблемою, незважаючи на досить значний об'єм інформації стосовно проблеми, загальновизнаною є думка, що дане питання потребує уточнення і додаткового вивчення. Ми підтримуємо думку авторів, що важливими факторами, які впливають на процес адаптації є соціальний статус та місце проживання до навчання, а базовими критеріями, що впливають на адаптацію є самооцінка та комунікативність [1; 2; 3; 5; 6]. Однак і на сьогодні не досліджено всебічно основні проблеми адаптації першокурсників до навчання в закладах вищої освіти аграрного профілю, особливо на факультеті технології виробництва й переробки продукції тваринництва та ветеринарії Вінницького національного аграрного університету.

Мета статті полягає у висвітленні результатів вивчення основних проблем адаптації студентів першого року навчання в закладі вищої освіти.

Перехід до вищої освіти із закладу загальної середньої освіти може бути складним завданням для студентів першого року навчання. Середовище вищої освіти та середньої школи відрізняються з точки зору викладання, навчання та очікувань для студентів першого курсу. Перший рік навчання є критичним періодом для студентів, оскільки це перехідний крок від школи до більш дорослого

життя. Початок навчання в закладах вищої освіти є вирішальним періодом, коли студенти розвивають почуття незалежності, а також академічні та особисті зв'язки. Першокурсники повинні звикнути до того, що вони вперше перебувають далеко від дому, мають підтримувати високий рівень академічних досягнень і адаптуватися до нового соціального середовища. Студенти часто вперше переїжджають з дому й відрізані від родини та друзів, які надавали значну соціальну та психологічну підтримку в їхньому житті. Туга та сум за домом є неприємним і стресовим досвідом для студентів, і це може призвести їх до тривоги та депресії.

Термін «адаптація» використовують у різних галузях наукового знання, однак, ще не вироблено єдиної думки про його зміст. На сьогодні термін «адаптація» є предметом скрупульозного вивчення вчених. Деякі науковці досліджують адаптацію як процес, результат «пристосування», а інші - як «узаємодію» людини з людиною (певним колективом, групою) або як «узаємодію» людини і середовища [1; 2; 3].

Нам імпонує думка, що адаптація – це процес установлення відповідностей між рівнем актуальних проблем особистості та рівнем їхнього задоволення [2, с. 33]. Сутність адаптації розкривають у низці допоміжних термінів. Процес адаптації є адаптування. Стан організму в результаті успішного здійснення цього процесу (процесів) – адаптованість. Сукупність процесів від початкового стану організму до завершального – адаптивний цикл. Відмінність у стані організму від початку і після закінчення процесу (процесів) адаптації – є адаптивний ефект. Отже, під адаптивною ситуацією потрібно розуміти конкретний момент взаємодії організму та середовища, який відображає необхідність адаптивних перебудов [6].

На нашу думку, під адаптацією студента в закладі вищої освіти варто розуміти неперервний, внутрішньо зумовлений процес, який характеризують прийняттям чи неприйняттям особистості, що розвивається до зовнішніх і внутрішніх умов здійснення навчальної діяльності в закладі вищої освіти, а також активність особистості, пов'язана зі зміною цих умов у бажаному напрямку. Успішний перехід із закладу середньої освіти до університету має важливе значення для академічного, емоційного та соціального успіху будь-якого студента і повільного процесу адаптації, якого можна досягти шляхом розуміння характеру, культури та норм поведінки.

Адаптація студентів є комплексним процесом, який охоплює взаємодію психологічних, соціальних та біологічних чинників. Окрім цього, адаптація студентів залежить від чинників готовності до певної діяльності, індивідуальних особливостей особистості, педагогічного впливу на особистість студента та умов навчання.

Соціальна адаптація – це процес і одночасно результат внутрішньої і зовнішньої гармонізації особистості із середовищем, процес активного пристосування особистості, який урівноважує потреби людини і вимоги середовища. Показниками адаптації людини є її збалансовані взаємовідносини з навколишнім оточенням, гармонійність у поведінці, успішність у діяльності [2, с. 33].

Досліджуючи питання адаптації студентів-першокурсників у закладі вищої освіти, можна зазначити, що адаптаційний період, який починається з перших днів навчання є дуже важливим етапом, адже саме тоді відбувається «активне, творче пристосування студентів нового прийому до умов вищої школи, в процесі якого в студентів формуються оптимальні взаємини, покликання до обраної професії, раціональний колективний режим праці та побуту» [5].

Період адаптації проходять всі не однаково. Залежно від активності особистості адаптивний процес може бути двох видів:

1) активне адаптування;

2) пасивне, конформне прийняття цілей і цінностей нової соціальної групи.

Активна адаптація першочергово сприяє успішній соціалізації в цілому. Першокурсник не лише приймає норми та цінності нового соціального середовища, але й будує свою діяльність, відносини з людьми на їхній основі. При цьому у студента першого курсу нерідко формується нова мета – повна власна реалізація в новому соціальному середовищі.

Пасивна адаптація притаманна студенту-першокурснику, який приймає норми і цінності, але за принципом «Я – як усі», і не прагне будь-що змінювати, навіть якщо це в його силах. Пасивна адаптація проявляється в існуванні простих цілей і нескладних видів діяльності. Варто зауважити, що адаптація проходить упродовж усіх років навчання, але найбільш важливим періодом, своєрідним фундаментом є процес навчання на першому курсі. Тому, саме тоді необхідно створити необхідні умови для успішної адаптації студентів.

Соціально-психологічна адаптація студентів закладів вищої освіти аграрного напрямку має свою специфіку. Це пов'язано з тим, що вчорашні учні змінюють свої звичні побутові умови на зовсім інші: перехід до самостійного дорослого життя, незнайомий колектив, особиста свобода, відсутність контролю з боку батьків, розрив минулих соціальних зв'язків тощо. Основним чинником, до якого потрібно адаптуватися студенту, є навчальний процес університету, який зовсім відрізняється від шкільного, нові форми та методи навчання.

Якщо студент-першокурсник не може адаптуватися до нових умов, то виникають додаткові труднощі, пов'язані з соціально-професійною адаптацією, зокрема пов'язаних з освоєнням предметів професійної діяльності, зокрема морфологією, анатомією, мікробіологією тощо.

Загалом, адаптація першокурсника до студентського життя – процес включення першокурсника в студентське життя, звикання його до мікроклімату навчальної групи, форми проведення навчальних занять, певному навчальному навантаженню, процес психологічного включення в атмосферу студентського життя.

Швидкість і ступінь адаптації студентів неоднакові й залежать від низки факторів. Так, серед зовнішніх чинників, які впливають на адаптацію, можна виділити:

- узаємовідносини в студентській групі;
- узаємовідносини з викладачами, адміністрацією;
- побутові умови.

Серед внутрішніх чинників виокремлюють:

- мотивацію діяльності;
- пізнавальні інтереси;
- характерологічні особливості особистості тощо [5].

Одним з найважливіших чинником, на наш погляд, є знайомство та спілкування з новим колективом, де кожен є новою людиною для члена групи, тому важливими є ситуація у групі, психологічний клімат, ситуації взаємодії з однокурсниками тощо.

Наступним етапом адаптації є контакт із викладачем. Контакт з викладачем та студентом буває логічний, психологічний, моральний. У сфері вищої освіти переважає установка однакового підходу до всіх студентів. Першочергово вчорашнього школяра необхідно навчити вчитися.

Перший рік навчання закладає основу для подальшого навчання й розвитку студента, тому початок навчання має важливе значення для забезпечення успіху студентів та академічної наполегливості. Саме перший рік навчання студента в закладі вищої освіти є, як правило, найбільш важким і проблематичним. Варто зауважити, що не кожен першокурсник успішно включається до студентського життя. Вступ до закладу вищої освіти призводить до руйнування роками вироблених установок, навичок, звичок, певних ціннісних орієнтацій колишніх школярів, а також до втрати вже налагоджених узаємин з однокласниками, що тривали не один рік. Труднощі, з якими зустрічаються першокурсники в перші ж місяці навчання, бувають дуже різні. Найбільш типовими й розповсюдженими є труднощі, пов'язані з організацією розумової праці у закладі вищої освіти. У багатьох першокурсників відсутні навички самостійної навчальної роботи: вони не вміють конспектувати лекції, працювати з підручниками, першоджерелами, аналізувати інформацію великого обсягу й чітко викладати свої думки, виконувати практичні завдання.

Важливу роль у процесі адаптації відіграє робота куратора. Наставник академічної групи виконує цілеспрямовану, мотивовану роботу з академічною групою як у навчальний час, так і поза межами навчального процесу, орієнтовану на забезпечення всебічних умов, що сприяє особистому і професійному становленню кожного студента. Робота куратора має охоплювати такі складові: вирішення чи роз'яснення організації навчального процесу, мотивацію студентів не лише до навчання, але й до культурно-спортивної зайнятості, висвітлення нормативно-правових аспектів життя в суспільстві, а також пояснення простих інформаційно-аналітичних аспектів узаємодії зі студентами, викладачами, керівним складом кафедри, факультету тощо. Без глибоких знань наставником особистості вихованця, ефективне здійснення виховного процесу неможливе. У своїй діяльності куратор використовує масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи: бесіда, лекція, дискусія, цікаві зустрічі, екскурсії, тематичні вечори, відвідування театральних вистав, музеїв, виставок.

Ми вважаємо, що робота наставника на першому курсі є вкрай важливою та відповідальною, оскільки, вступаючи до закладу вищої освіти, молода людина потрапляє в нові для неї умови, стикається із зовсім іншою системою освіти, яка відрізняється від шкільного навчання організаційно, і методично, і змістовно, і за своїми основними цілями та напрямками. Не розгубитися в цьому йому допомагає куратор, завдання якого полягають у створенні необхідного виховного середовища для соціальної адаптації першокурсника, залучення його до корпоративної культури закладу освіти, організації активної діяльності, що веде до розвитку їхніх здібностей, систематичному вивченні індивідуальних особливостей і потреб студентів.

Варто зауважити, що систему кураторства успішно практикують у Вінницькому національному аграрному університеті й куратор має тісну співпрацю як із старостою, так і з групою в цілому, що покращує адаптацію студентів першого року навчання.

Протягом І семестру 2023-2024 навчального року було опитано 100 українських студентів-першокурсників факультету технології виробництва і переробки продукції тваринництва та ветеринарії Вінницького національного аграрного університету. Опитування першокурсників з метою виявлення труднощів у перші місяці навчання показало, що найбільш незвичними для них є

неготовність працювати з великим об'ємом нової інформації, (особливо після дистанційного навчання), невміння правильно планувати час, невміння організувати свою роботу, неготовність до чіткої організації навчального процесу в університеті, неготовність працювати за новими методами навчання, неготовність до навчання, заснованого на повній самостійності, відсутність звичного контролю й опіки з боку батьків, відсутність у деяких студентів працьовитості, сили волі, а головне – бажання вчитися.

Найбільш значущим чинником, що негативно позначається на працездатності й успішності студентів, виступає їхнє невміння організувати свою роботу. Необхідно зауважити, що для багатьох студентів є проблемою великий обсяг самостійної роботи, відсутність постійного контролю за успішністю, накопичувальна система балів за різними видами роботи, необхідність проявляти ініціативу на практичних і семінарських заняттях, навчання по суботах, навчання в різних корпусах тощо. Крім того, у першокурсників часто виникає проблема адаптації до умов життя в незнайомому місті, гуртожитку, налагодження взаємин з товаришами по кімнаті, питання самообслуговування. Студенти натрапляють також на труднощі, зумовлені психологічною непідготовленістю до освоєння обраної професії. Частина першокурсників недостатньо усвідомлюють специфіку професії, яку вирішили здобути, є такі, вибір за яких зробили батьки, є такі, що обрали професію випадково.

Деякі студенти, що виросли в сільській місцевості та закінчили невеликі школи, потрапляючи до міста, стикаються з проблемою великих колективів, пошуком житла, розлученням з батьками та рідними. До всього цього додається велике завантаження навчанням, тому часто такі студенти впадають у депресію. Важливо, щоб на цьому етапі адаптації активну роботу з першокурсниками проводили не тільки викладачі, куратори, а й психологи університету.

У своїй діяльності куратор використовує масові, групові та індивідуальні форми виховної роботи: бесіда, лекція, дискусія, цікаві зустрічі, екскурсії, тематичні вечори, відвідування театральних вистав, музеїв, виставок.

Отже, проаналізувавши інформацію, зібрану шляхом опитування студентів Вінницького національного аграрного університету, ми виділяємо основні проблеми адаптації першокурсників до навчання в закладі вищої освіти аграрного профілю:

- невміння організувати свою роботу (40%);
- неготовність до чіткої організації навчального процесу в університеті (30%);
- нестача матеріально-технічного забезпечення (15%);
- неготовність працювати за новими методами навчання (35%);
- неготовність працювати з великим об'ємом нової інформації (45%);
- нестача інформаційних ресурсів (30%);
- неготовність до виконання високих вимог викладачів (30%);
- неготовність до навчання, заснованого на повній самостійності (35%);
- невміння правильно планувати час (50%);
- відсутність звичного контролю і опіки з боку батьків, учителів (40%);
- відсутність у деяких студентів працьовитості, сили волі, а головне – бажання вчитися (40%).

Мотивація навчання є досить значущим фактором процесу адаптації, тому бажання вчитися саме в цьому закладі вищої освіти саме на цій спеціальності підтвердили 90% опитаних першокурсників, 10% обрали заклад вищої освіти та спеціальність під впливом батьків.

Висновки. Отже, адаптація студентів першого курсу займає важливе місце в навчально-виховному процесі, адже саме вона є запорукою ефективності й успішності навчання, розвитку особистості та професійної кар'єри згодом. Після проведення дослідження студентів-першокурсників були виявлені основні проблеми адаптації їх у закладах вищої освіти аграрного напрямку, зокрема: невміння організувати свою роботу (40%), неготовність до чіткої організації навчального процесу в університеті (30%), нестача матеріально-технічного забезпечення (15%), неготовність працювати за новими методами навчання (35%), неготовність працювати з великим об'ємом нової інформації (45%), нестача інформаційних ресурсів (30%), неготовність до виконання високих вимог викладачів (30%), неготовність до навчання, заснованого на повній самостійності (35%), невміння правильно планувати час (50%), відсутність звичного контролю і опіки з боку батьків, вчителів (40%), відсутність у деяких студентів працьовитості, сили волі, а головне – бажання вчитися (40%).

Отримані результати можуть бути використані для подальших досліджень щодо вивчення адаптації студентів до навчального процесу закладів вищої освіти аграрного напрямку.

Література

1. Безпалько О. В. Соціальна педагогіка: схеми, таблиці, коментарі: навч. посібн. Київ: Центр учбової літератури, 2009. 208 с.
2. Бойко І. І. Психологічна адаптація підлітка до нових умов навчання. Психологія. Київ, 1999. 230 с.
3. Галузяк В. М. Психологія вищої школи: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2017. 204 с.

4. Дмитрук Л. Проблема адаптації українських та іноземних студентів-першокурсників до навчального процесу. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2019.(2), С.32–38.
5. Левківська Г. П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: навч. посіб. Київ: Либідь, 2001. 128 с.
6. Максимюк С. П. Педагогіка: навчальний посібник. Київ : Кондор, 2009. 670 с.
7. Педагогіка: Навчальний посібник / В.М.Галузяк, М.І.Сметанський, В.І.Шахов. Вінниця: РВВ ВАТ "Вінницька обласна друкарня", 2015. 400 с.
8. Шахов В. І., Шахов В. В. Агресія як деформація професійної самосвідомості педагога на етапі первинної адаптації. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія*. 2022. Випуск 69. С. 121–128.
9. Шахов В. В. Особистість психолога як чинник успішної професійної соціалізації. *Науковий часопис національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 12. Психологічні науки.* 2017. Випуск 5 (50). С. 204–212.

References

1. Bezpalko O. V. Sotsialna pedahohika: skhemy, tablytsi, komentari: navch. posibn. [Social pedagogy: schemes, tables, comments: study guide]. Kyiv, 2009. 208p.
2. Boiko I. I. Psykholohichna adaptatsiia pidlitka do novykh umov navchannia Psykholohiia. [Psychological adaptation of a teenager to new learning conditions. Psychology]. Kyiv, 1999, 230 p.
3. Haluziak V. M. Psykholohiia vyshchoi shkoly: navchalnyi posibnyk [Psychology of the higher school: study guide]. Vinnytsia: TOV «Nilan LTD», 2017. 204 s.
4. Dmytruk L. Problema adaptatsii ukrainskykh ta inozemnykh studentiv-pershokursnykiv do navchalnoho protsesu. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu.* [The problem of adaptation of Ukrainian and foreign first-year students to the educational process. Collection of papers of Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna].Uman, Vol. 2. S. 32–38.
5. Levkivska H. P. Adaptatsiia pershokursnykiv v umovakh vyshchoho zakladu osvity: navch. posib. [Adaptation of first-year students in the conditions of a higher educational institution: Study guide]. Kyiv, 2001.128 p.
6. Maksymiuk S. P. Pedahohika : navch. posibn. [Pedagogy: study guide]. Kyiv, 2009. 670 p.
7. Pedahohika: Navchalnyi posibnyk. [Pedagogy: Study guide]. / V.M.Haluziak, M.I.Smetanskyi, V.I.Shakhov. Vinnytsia: RVV VAT "Vinnytska oblasna drukarnia", 2015. 400 p.
8. Shakhov V. I., Shakhov V. V. Ahresiia yak deformatsiia profesiinoi samosvidomosti pedahoha na etapi pervynnoi adaptatsii. [Aggression as a deformation of the teacher's professional self-awareness at the stage of primary adaptation]. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho*. Seriia: Pedahohika i psykholohiia. 2022. Vypusk 69. S. 121–128.
9. Shakhov V. V. Osobystist psykholoha yak chynnyk uspishnoi profesiinoi sotsializatsii. [Personality of the psychologist as a factor of successful professional socialization]. *Naukovyi chasopys natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M.P. Drahomanova.* Seriia 12. Psykholohichni nauky. 2017. Vypusk 5 (50). S. 204–212.

УДК 37.013:316.77
https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-77-37-43

ОЛЕКСАНДР ДАМЗІН
Damz@ukr.net
аспірант кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ВАСИЛЬ КАПЛІНСЬКИЙ
https://orcid.org/0000-0003-0829-1079
vasuliukaplinskiy@gmail.com
доктор педагогічних наук,
професор кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського
вул. Острозького, 32, м. Вінниця

ПАРАДИГМАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ З КІНЦЯ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ

У статті здійснено історико-педагогічний аналіз напрямків особистісно-професійного становлення майбутніх учителів, зокрема вчителів фізичної культури (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) на методологічному та емпіричному рівнях. На методологічному рівні прослідковано його тісний зв'язок між необхідністю принципових змін у професійній освіті, викликаних парадигмальною кризою і початком становлення нової педагогічної формації. З'ясовано, що пошук шляхів вирішення не на декларативному, а на реальному рівні проблеми особистісно орієнтованої підготовки і особистісно-професійного становлення фахівця з позицій гуманістичної парадигми освіти як спеціальної наукової проблеми активізувався у вітчизняній педагогічній науці лише з 90-х років ХХ ст.

Ключові слова: *особистісно-професійного становлення майбутніх учителів, парадигмальні особливості, концепції екзистенціального напряму.*